

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Кафедра журналістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
інституту філології та журналістики

ОЛЬГА ШАРАГІНА

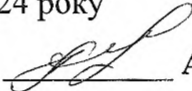
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РИТОРИКА»

освітній рівень	бакалавр (назва освітнього рівня)
галузь знань	061 Журналістика (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність:	061 Журналістика (код і назва спеціальності (або спеціалізації))
освітня програма	«Журналістика» (назва освітньої програми)
тип дисципліни	вибіркова (обов'язкова / вибіркова)

Розробник силабусу: Наталушко Сергій Миколайович, викладач кафедри журналістики.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри журналістики

Протокол № 22 від 19.09. 2024 року

Завідувач кафедри журналістики А.К. Досенко

Погоджено

Гарант освітньої програми Гаяна ЮКСЕЛЬ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<i>Найменування показників</i>		<i>Розподіл годин за навчальним планом</i>		
Кількість кредитів:	4	Вид занять	Форма навчання	
Загальна кількість годин:	120		Денна	Заочна
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом:	2	Лекції:	8	-
Семестр:	3	Практичні заняття:	-	-
Тижневе навантаження (год):		Лабораторні заняття:	-	-
аудиторне:	2	Семінарські заняття:	8	-
самостійна робота:	6/7	Самостійна робота:	104	-
Форма підсумкового контролю:	залік	Консультації:	-	-
Мова навчання:	українська	Індивідуальні заняття:	-	-

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у ННП кафедри слов'янської філології та журналістики, які безпосередньо проводять заняття або звернувшись із письмовим запитом на електронну пошту за адресою natalushko.serhiy@tnu.edu.ua.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумови для вивчення дисципліни:

Препозит:	Постпозит
«Українська мова за професійним спрямуванням», «Культура мовлення сучасного журналіста»,	Курс «Практична риторика» належить до вибіркових навчальних дисциплін, що формують фахові компетентності, вивчення яких допоможе глибше опанувати майбутню професію журналіста.

Мета вивчення дисципліни: надати студентам вичерпні теоретичні знання з даного предмету, розвинути наявні навички публічного мовлення та стимулювати до самовдосконалення у напрямі формування власних риторичних умінь і навичок.

Очікувані програмні результати навчання за дисципліною (за Освітньою програмою):

ПРН 1. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.

ПРН 2. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПРН 4. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ПРН 5. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань.

ПРН 7. Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег.

ПРН 11. Вільно спілкуватися, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

ПРН 13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціально- комунікаційних наук.

ПРН 15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

ПРН 18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікаційних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.

Шифр та назва компетентності
Загальні компетентності (ЗК)
ЗК 1. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.
ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК 3. Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК 4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК 6. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
ЗК 7. Здатність працювати в команді.
ЗК 8. Здатність навчатися і опановувати сучасні знання.
ЗК 11. Здатність спілкуватися державною мовою.
Фахові компетентності (ФК)
ФК 1. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.
ФК 2. Здатність формувати інформаційний контент.
ФК 5. Здатність організувати й контролювати командну професійну діяльність.
ФК 6. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт.

Зміст навчальної дисципліни.

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРІЯ РИТОРИКИ

Тема 1.1. Вступ. Риторика як наука та навчальна дисципліна

Поняття про риторику як науку та навчальну дисципліну. Зміст риторики, риторична термінологія. Історія та джерела риторики й педагогічної майстерності. Ритор та педагог риторики. Метод риторичного аналізу.

Тема 1.2. Основні поняття класичної риторики

Логос. Етос. Пафос. Інвенція. Диспозиція. Елокуція. Елоквенція. Меморія. Акція. Зв'язок риторики з іншими дисциплінами.

Тема 1.3. Антична та вітчизняна риторика

Міфологія красномовства, риторика Давньої Греції. Горгій. Ораторство Демосфена. Сократ як ритор. Платон про риторику. Риторика Арістотеля. Риторика еллінської Греції. Риторика Стародавнього Риму. Риторика Цицерона. Оратор Гай Юлій Цезар. Риторика в Римській імперії. Нова риторика періоду Римської імперії.

Вітчизняна риторика. Мовотворчість Івана Вишенського. Мовна спадщина Григорія Сковороди. Риторика в Києво-Могилянській академії. Феофан Прокопович

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНА РИТОРИКА

Тема 2.1. Інвенція та диспозиція

Інвенція. Основні закономірності риторики. Концепція. Моделювання аудиторії. Стратегія і тактика. Комунікативні ознаки мовлення. Диспозиція. Основна частина диспозиції. Виклад. Дедуктивний метод. Індуктивний метод викладу. Аналогічний метод. Стадійний метод. Концентричний метод. Аргументація. Теза. Аргумент. Закони логіки. Аналогічна аргументація. Демонстрація. Логічні помилки.

Тема 2.2. Елокуція та акція

Елокуція. Тропіка. Тропи. Метафора. Метонімія. Парономазія. Риторичне запитання. Риторичне звертання. Риторичний оклик. Риторичне порівняння. Антономазія. Персоніфікація. Алегорія. Іронія. Тавтологія. Фігури кількості. Парцеляція. Еліпс. Період. Акція. Інтонування. Техніка дихання і техніка мовлення. Образ оратора. Образ аудиторії. Подолання опору аудиторії. Риторичний ідеал.

Тема 2.3. Види красномовства та гомілетика

Основні роди, види і жанри красномовства. Академічне красномовство. Політичне красномовство. Дипломатичне красномовство. Суспільно-побутове красномовство. Діалогічне красномовство. Еристика. Гомілетика. Ритмічність і ритм мови. Риторичний аналіз.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	Вс ьо го	у тому числі				
		Л е к ц і ї	Пра кти чна роб ота	Ла бор ато рна роб ота	Се мін арс ькі зав дан ня	Сам ості йна робо та
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. Історія риторики						
Тема 1.1. Вступ. Риторика як наука та навчальна дисципліна	21	2			2	17
Тема 1.2. Основні поняття класичної риторики	17					17
Тема 1.3. Антична та вітчизняна риторика	22	2			2	18
Разом за розділом 1	60	4			4	52
Розділ 2. Теоретична риторика						
Тема 2.1. Інвенція та диспозиція	21	2			2	17
Тема 2.2. Елокуція та акція	17					17
Тема 2.3. Види красномовствата гомілетика	20		2			18
Разом за розділом 2	58	4			2	52

Залік	2				2	
Усього годин	120	8			8	104

4. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

4.4. Підготовка до семінарських занять

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРІЯ РИТОРИКИ

Тема 1.1. Вступ. Риторика як наука та навчальна дисципліна

1. Поняття про риторику як науку та навчальну дисципліну.
2. Зміст риторики, риторична термінологія.
3. Історія та джерела риторики й педагогічної майстерності.
4. Ритор та педагог риторики.
5. Метод риторичного аналізу.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 1, 2, 5, 6, 11, 15, 18, 25

Тема 1.2. Основні поняття класичної риторики

1. Основні загальні поняття риторики.
2. Розділи класичної риторики.
3. Зв'язок риторики з іншими дисциплінами.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 1, 2, 5, 6, 11, 15–18, 25

Тема 1.3. Антична та вітчизняна риторика

1. Міфологія красномовства.
2. Риторика Давньої Греції.
3. Риторика Стародавнього Риму.
4. Вітчизняна риторика.
5. Мовотворчість Івана Вишенського.
6. Мовна спадщина Григорія Сковороди.
7. Риторика в Києво-Могилянській академії.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 1, 2, 4–6, 8, 11, 15, 16, 17, 18, 23–27

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНА РИТОРИКА

Тема 2.1. Інвенція та диспозиція

1. Основні закономірності риторики. Концепція.
2. Моделювання аудиторії. Стратегія і тактика.
3. Комунікативні ознаки мовлення.
4. Диспозиція та її структура.
5. Виклад. Основні методи викладу.
6. Структура та види аргументації.
7. Демонстрація. Логічні помилки.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

Тема 2.2. Елокуція та акція

1. Тропіка та стилістичні фігури.
2. Період. Акція. Інтонування.
3. Техніка дихання і техніка мовлення.
4. Образ оратора та образ аудиторії.
5. Риторичний ідеал.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

Тема 2.3. Види красномовства та гомілетика

1. Основні роди, види і жанри красномовства.
2. Академічне красномовство.
3. Політичне та дипломатичне красномовство.
4. Суспільно-побутове красномовство.
5. Діалогічне красномовство.
6. Еристика.
7. Гомілетика.
8. Ритмічність і ритм мови.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

4.2. Матеріали для самоконтролю

РОЗДІЛ 1.

ІСТОРІЯ РИТОРИКИ

Тема 1.1. Вступ. Риторика як наука та навчальна дисципліна

1. Підготувати вітальну промову випускникам своєї школи.
2. Підготувати прощальну промову для однокурсників при врученні дипломів.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 1, 2, 4–6, 8, 11, 15, 16, 17, 18, 23–27

Тема 1.2. Основні поняття класичної риторики

1. Виконати риторичний аналіз тексту Олеся Гончара «Україно, день твій гряде!» (Слово напередодні референдуму 1 груд. 1991 р.).
2. Виконати риторичний аналіз тексту Олеся Гончара «Слава Україні, незалежній, соборній!».

Література: основна – 1 [с. 279–282], 2; додаткова – 1, 2, 4–6, 8, 11, 15, 16, 17, 18, 23–27

Тема 1.3. Антична та вітчизняна риторика

1. Зібрати не менше 10 висловів відомих людей про оратора та красномовство. На основі цих матеріалів змонтувати відео чи написати повідомлення.
2. Змонтувати відео про ораторську діяльність одного із представників античного та сучасного ораторства.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 1, 2, 4–6, 8, 11, 15, 16, 17, 18, 23–27

РОЗДІЛ 2.

ТЕОРЕТИЧНА РИТОРИКА

Тема 2.1. Інвенція та диспозиція

1. Проаналізувати з погляду риторики радіорекламу. Висновки записати у формі доповіді
2. Проаналізувати з погляду риторики телерекламу. Висновки записати у формі доповіді

Література: основна – 1, 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

Тема 2.2. Елокуція та акція

1. Виконати риторичний аналіз тексту промови Пантелеймона Куліша над могилою Тараса Шевченка у Петербурзі «Слово над гро бом Шевченка».
2. Виконати риторичний аналіз тексту Олени Теліги «Вступне слово на академію в честь Івана Мазепи».

Література: основна – 1 [с. 245–246, 256–260], 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

Тема 2.3. Види красномовства та гомілетика

1. Підготувати похвальну промову навчальному закладу, в якому вчитеся.
2. Підготувати промову з однієї і тієї самої теми для трьох різних аудиторій.

Література: основна – 1, 2; додаткова – 3, 7, 9, 10, 12, 13, 15, 21–24

4.3. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

4.4. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю до заліку з дисципліни «Практична риторика»

1. Основні поняття риторики.
2. Основні закони риторики.
3. Категорія етосу в риторичній мові.
4. Категорія пафосу в риторичній мові.
5. Ознаки педагогічної майстерності оратора.
6. Образ оратора.
7. Поняття риторичного ідеалу.
8. Образ аудиторії.
9. Основні етапи підготовки та виголошення промов.
10. Аргументація. Види аргументів.
11. Логічні помилки та шляхи їх уникнення.
12. Мовний вигляд промови (мовні засоби аргументів та образності).
13. Історія і досвід давньогрецької риторики.
14. Риторика Горгія.
15. Риторичне вчення Арістотеля.
16. Риторика Сократа.
17. Ораторство Демосфена.
18. Риторика Платона.
19. Історія і досвід давньоримської риторики.
20. Риторичні трактати Цицерона.

21. Цицерон про образ оратора.
22. Ритори Києво-Могилянської академії.
23. Риторична система Феофана Прокоповича.
24. Гомілетика Іоанікія Галятовського.
25. Досвід церковно-християнської риторики.
26. Види судових промов і мовні ознаки їх.
27. Види епідейктичних промов і мовні ознаки їх.
28. Види дорадчих промов і мовні ознаки їх.
29. Особливості політичного красномовства.
30. Особливості рекламних промов та оголошень.
31. Риторика діалогічного мовлення. Еристика.
32. Мовні засоби дискусії.
33. Мовні засоби полеміки.
34. Риторика в навчальному процесі.
35. Риторика у вихованні особистості.
36. Мій риторичний ідеал.
37. Культура мовлення як ознака риторичної освіти мовця.
38. Політичне красномовство українських парламентаріїв.
39. Риторика в повсякденному житті (аналіз і критика досвіду).
40. Риторика в сучасних засобах масової інформації.
41. Сучасні українські промовці й оратори (на вибір).

5. КРИТЕРІЇ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

5.1. Політика курсу

Відвідування лекційних занять є добровільним, проте враховується при підсумковому контролі шляхом проходження тестів у онлайн-форматі за відповідним матеріалом.

Відвідування семінарських занять є обов'язковим, їх пропуск автоматично знижує підсумкову оцінку за курсом, оскільки в такому випадку за роботу на семінарах студент не отримує балів.

Здача завдань, визначених для самостійного опрацювання, є обов'язковою.

Політика академічної доброчесності визначається згідно з Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в Таврійському національному університеті імені В.І. Вернадського.

1.2.Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Поточний контроль																		Підсумковий контроль (залік)	Сума
Розділ 1									Розділ 2										
1.1			1.2			1.3			2.1			2.2			2.3			20	100
Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ	Л	С	САМ		
2	3	6	2	3	6	6	3	6	4	4	6	5	4	6	4	4	6		

Л – лекція (23 бали)

С – семінарське заняття (21 бали)

САМ – самостійна робота (36 бали)

1.3.Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
80-89	добре	B	вище середнього рівня
75-79	добре	C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65	задовільно	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
30-59	незадовільно	FX	необхідне перескладання

0-29	незадовільно	F	необхідне повторне вивчення курсу
------	--------------	---	-----------------------------------

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Не передбачено.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. Мацько Л., Мацько О. Риторика: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2003. 311 с.
2. ЪСагач Г. Риторика : Навчальний посібник. К.: Ін Юре, 2000.568 с.

Додаткові

1. Абрамович С. Риторика та гомілетика. Чернівці, 1995. С. 41–85.
2. Арістотель. Поетика. К., 1967. 136 с.
3. Бацевич Ф. Основи комунікативної девіатології. Л., 2000. 237 с.
4. Буда В. Лінгвостилістика сучасного історичного роману про добу козацтва. К., 1998. 164 с.
5. Виндельбанд В. Платон. К., 1993. 176 с.
6. Демосфен. Речи. М., 1994. 610 с.
7. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Стилістика та культура мови. К., 1999. 431 с.
8. Златоструй. Древняя Русь X–XIII веков. М., 1990. 304.
9. Зязюн І., Сагач Г. Краса педагогічної дії. К., 1997. 302 с.
10. Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика). Фігури і тропи. К, 1995. 234 с.
11. Корж Н., Луцька Ф. Із скарбниці античної мудрості. К., 1988. 317 с.
12. Космеда Т. Аксіологічні аспекти прагмалінгвістики. Л., 2000. 350 с.
13. Кочан І. Лінгвістичний аналіз тексту. Л., 1999. 423 с.
14. Кравець Л. Риторика як класична основа системи освіти європейських народів. *Рідні джерела*. 2000. № 4. С. 12–18.
15. Кравець Л. Риторика від джерел до сучасності. *Укр. мова і література*. 2000. № 5. С. 44–46.
16. Огієнко І. Українська культура. К., 1918. 273 с.
17. Одарченко П. Про культуру української мови. К., 1997. 319 с.
18. Орлов Е. Демосфен и Цицерон. Их связь и деятельность. СПб., 1898. 88 с.
19. Савенкова Л. О. Комунікативні процеси у навчанні. К., 1996. 120 с.

20. Сагач Г. Золотослів: Хрестоматія до курсу риторики. К., 1992. 158 с.
21. Сердюк О. П. Основи управління комунікативним процесом. — К., 1998. 307 с.
22. Струганець Л. Теоретичні основи культури мови. Т., 1997. 96 с.
23. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства. К., 1998. 448 с.
24. Томан І. Мистецтво говорити. К., 1986. 220 с.
25. Утченко С. Цицерон и его время. М., 1972. 389 с.
26. Чепіга І. Ораторське мистецтво на Україні в XVI–XIX ст. *Українська мова і література в школі*. 1989. № 10. С. 64–68.
27. Чмуш Т. Культура спілкування. Хмельницький, 1999. 354 с.

Інформаційні ресурси

1. Читиво. – <https://chtyvo.org.ua/>
2. Енциклопедія культур. – <http://ec-dejavu.ru/main.html>
3. Глаголічеськіє старослов'янські пам'ятки. – <http://um.co.ua>
4. Енциклопедія українознавства – <http://litopys.org.ua>
5. Енциклопедія історії України. – <http://resource.history.org.ua>
6. Інститут мовознавства ім. О.О Потебні НАН України. – <http://www.inmo.org.ua>